

HENDRIK BRUNO (DEN HAAG)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS [IN HET LEGER | VOORN]
25 MEI 1639
2098

Bruno's eerste brief aan Huygens, na diens vertrek uit Den Haag op 23 mei 1639.

Samenvatting: Bruno doet verslag over de onderwijsmethoden die hij ten opzichte van Huygens' zoons Constantijn jr., Christiaan, Lodewijk en Philips toepast, met name op het gebied van de Latijnse prosodie. In het dagschema is ook ruimte aangebracht voor gamba-spel en verder muziekonderwijs.

Bruno schreef opnieuw op 29 mei 1639 (2102).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (enkelvel, 19x31cm, ab | b; autograaf).

Vroegere uitgaven: OC 1, nr. 1a, pp. 537-538: volledig, ten onrechte 24 mei 1639 gedateerd.

— Worp 2, nr. 2098, p. 452: samenvatting.

Namen: Bavius; Dædalus; Erasmus; Christiaan Huygens; Constantijn Huygens jr.; Lodewijk Huygens; Philips Huygens; Laocoön; Mævius; Œdipus; Ovidius; Plautus; Josephus Justus Scaliger; Johannes Sleidanus; Terentius.

Titels: 'Rhetoricæ compendium'; *Tristia* (Ovidius).

Glossarium: barbitus (viola da gamba); musica (muziek).

Transcriptie

Aen Mijnheer

Mijnheer Constantin Huigens, Heer tot Zuilichem, etc.

Nobilissimo, amplissimo Domino

Domino Constantino Hugenio, Toparchæ in Zuilichem, etc., Domino meo clementissimo, salutem plurimam dicit.

Perillustris Domine,

Quod mihi discedens imperaveras, ut methodi, quâ in formandis commilitonum studiis utor, rationem redderem, in eo et me et fidem meam præstabo. Præstiturus haud paulò magis cumulatè, nisi temporis opprimeret angustia. Nunc enim (et jam octava est et quod excurrit) modò nuntiatur nuntium ante nonam discessurum, facio autem id lubens, tum officii causâ, tum quia à prolixissimâ humanitate vestrà emendationem expecto, cæterorum judicia, vel æqua vel iniqua, juxta æstimans.

Primum quidem non fugit Amplitudinem Tuam ab octavâ ad usque nonam barbitō operam dare filiolos majores duos. Interea Ludovicus, quid? ludit, quod ætatulæ ejus tenellæ, lusui, ut sit, impensius ¹deditæ, dandum arbitror. Horas institutionis ad hunc dividimus modum: earum primam Sleidanus, alteram thema vendicant. Si quid autem ab hoc scripto supersit temporis, labyrinthos bellus ego logo-Dædalus, ut cum Plauto loquar, non hortorum Cretensium, sed poëticorum, struere soleo, atque ita versus vel ipsi, aut Bavio aut Mævio pudendos, compono, ut ne sub specie bonorum versuum latentes nævi, in prosodiam impingentes, et *qui latet anguis in herbâ*, primo obtutu se prodant. Quæ quidem, nisi omninò me fallunt omnes rationes, pia, addo utilis, fraus est, maximè quæ, bonâ fide agens, *fallere nisi fefelleris*, identidem inculcet, ne prædictum sibi forte negent. Cæterum, adè jam nunc emunctæ naris sunt, ut confestim in iis, tametsi ne monuerim, quidem dolus suboleat. Itaque Œdipi magni è vestigio omnes conturbant mihi sphynges meas et

1. <dedito> (verbeterd voor de vertaling).

ignavum fucos pecus à præsepibus arcent, et inclusos qui ligno occultantur Achivos, cum fortius, tum etiam feliciori omine quam olim Laocoon ille Tros, denudant. Fraude autem demonstrato, ut integritati suæ restituant, injungo, quò praxis prosodiæ appareat.

Thema verò cum Constantinus scribit, ne Christiano importuna illa crux scabies studia omninò destruat, cepi rationem, ut ne illâ quidem horâ otium agat. Atque ut Terentium secum repetat, author sum; de quo quid attinet dicere? quem naturæ extremus conatus Scaliger, et miraculum hominis Erasmus, postquam omnium propè scientiarum perlustrassent adyta, nunquam deposuere.

Ludovico dum in Sleidano agimus, thema præscribo. Horâ autem decimâ Terentium ei explico, undecimâ, verò non continuò, quâ datâ portâ ruunt. Sed dum Philippinum ego, Constantinus Ludovicum instituit in musicis. Tum arithmeticæ dant operam. Hinc in ducendis nitidè litteris occupantur. Christianus, qui jam neutrum agere ob manuum impotentiam potest, musicam utramque excolit, id quod Constantinus à prandio ante tertiam facit. Eâ auditâ, Ludovicus grammaticam repetit.

Nos in ingeniosissimi poëtarum *Tristibus* versamur, majore, me Dius Fidius, voluptate quam ille scripsit. ‘Rhetoricæ compendium’ aggrediemur propediem, in quo, id quod jussisti, tropos duntaxat et schemata observabimus, et ipsum compendium, sive sceleton potius, circumcidemus. Nunc interim themata scribunt. | b | Horâ quintâ, ubi Philippum docui, vel deambulationi, ²si cælum invitet, vel poësi, si Musæ arrideant, indulgent. Alias auroræ, vel quocunque demum extra horas institutionis tempore, Deo illo, qui in eis est, agitante, incaluerint, Parnasso bicipiti litamus.

Sed moror te nimis et in publica commoda pecco, cum tot sustineas et tanta negotia solus. Deus Optimus Maximus Amplitudinem Tuam patriæque tuisque quam diutissimè incolumem conservet. Vale, nobilissime Domine, atque ignosce lituris, humilissimè salutatus ab

Amplitudini Tuæ cliente devotissimo
Henrico Brunone.

Hagæ-Comitis, ex ædibus Amplitudinis Tuæ, VIII Kalendas Junias MDCXXXIX.

Vertaling

Aan de heer Constantijn Huygens, heer van Zuilichem.

Doorluchtige heer,

Wat u mij bij uw ³vertrek had bevolen, namelijk dat ik rekenschap zou afleggen over de methode, die ik gebruik bij het vormgeven van de studie van mijn strijdmakkers, daarin zal ik mijzelf en mijn trouw bewijzen. Ik zou dat veel uitvoeriger doen, als tijdgebrek mij niet had beperkt. Nu (en het is al over achten) mij juist wordt bericht dat de koerier vóór negen uur zal afreizen, doe ik dat toch graag, zowel uit plichtsbetrachting, als omdat ik verwacht door uw overvloedige kennis te worden verbeterd; de gunstige of ongunstige oordelen van anderen leg ik naast mij neer.

Ten eerst ontgaat het u niet dat uw oudste twee ⁴zoontjes van acht tot negen uur [‘s morgens] op de viola da gamba oefenen. Lodewijk - wat? - speelt in de tussentijd, hetgeen naar ik meen aan zijn aanvallige leeftijd, die meer in het bijzonder - het zij zo - het spel is toegedaan, moet worden toegeschreven. De uren van onderwijs verdelen wij als volgt. Sleidanus neemt het eerste uur in beslag, een opstel het tweede. Mocht er na het schrijven daarvan nog wat tijd over zijn, dan pleeg ik als een aardige woorden-Dædalus labyrinten te ontwerpen, niet, om met Plautus te spreken, van Kretenser maar van dichterlijke tuinen, en maak verzen

2. <se>.

3. Huygens was op 23 mei 1639 naar het leger vertrokken.

4. Constantijn jr. en Christiaan Huygens.

die mijzelf, of anders wel Bavius of Mævius tot schande zijn, opdat niet te midden van goede verzen de verborgen moedervlekken die inbreuk maken op de prosodie en de addertjes onder het gras bij de eerste blik te voorschijn komen. Hetgeen zeker, als niet alle verstand mij heeft verlaten, een vroom - ik voeg daarbij: nuttig - bedrog is, vooral dat welk in goede trouw handelend, herhaaldelijk het ‘tekortschieten als je niet bent tekortgeschoten’ oproept, zodat zij zich het voorgeschrevene niet toevallig ontzeggen. Verder zijn zij al zo scherpzinnig geworden dat dadelijk in die verzen, hoewel ik hen niet heb gewaarschuwd, de fout voor hen duidelijk wordt. Derhalve verstoren die grote (Edipussen direct voor mij mijn sphinxen en houden zij het lui gedierte van de bijenwas [nl. de darren] weg van de korven, en ontmaskeren zij de Grieken die in het houten paard verborgen zijn zowel beter als onder een gelukkiger gesternte als eertijds Laocoön de Trojaan. Wanneer het bedrog echter ontmaskerd is, leg ik uit waarin de praktijk van de prosodie blijkt, zodat zij [de verzen] hun juiste formulering kunnen geven.

Maar wanneer Constantijn een thema maakt, heb ik, opdat niet die ongelukkige schurft Christiaans studies geheel in de war gooit, iets bedacht waardoor hij dat uur niet ledig gaat. Ik heb bedacht dat hij Terentius nog eens ter hand neemt; wat zal men daarover zeggen? De van nature uiterst ondernemende Scaliger en het mensenwonder Erasmus legden, nadat ze de schatten van bijkans alle wetenschappen hadden bestudeerd, die nooit terzijde.

Wanneer wij ons met Sleidanus bezighouden, draag ik Lodewijk een opstel op. Om tien uur leg ik hem dan Terentius uit. Om elf uur maar niet precies rennen zij door een of andere deur naar buiten. Maar terwijl ik Philips in de muziek onderwijs, doet Constantijn hetzelfde met Lodewijk. Dan houden zij zich bezig met wiskunde, en daarna met het netschrijven. Christiaan, die geen van beide kan doen vanwege de problemen met zijn handen, oefent zich in de beide ⁵soorten muziek, iets wat Constantijn doet na de maaltijd tot drie uur. Als dat voorbij is, neemt Lodewijk de grammatica weer op.

Wij wenden ons tot de *Tristia*, van de ⁶allerbeste van alle dichters, met waarlijk nog meer gretigheid dan ⁷hij ze schreef. Eerdaags zullen we het ‘Rhetoricæ compendium’ ter hand nemen, waarin wij volgens uw bevel niet meer dan de tropen en de schema’s zullen bestuderen, en dat werk, of liever het geraamte, zullen afschillen. Nu schrijven zij nog wat opstellen. Om vijf uur, wanneer ik Philips heb onderwezen, geven zij zich over aan een wandelingetje, als het weer daartoe uitnodigt, of aan de poëzie, als die hun toelicht. De rest van de dag, of op welke tijd dan ook ze buiten de onderwijsuren zijn opgewarmd door die roerige God die in hen is, offeren wij aan de tweetoppige Parnassus.

Maar ik houd u te veel op en vergrijp mij aan openbaar goed, omdat u alleen voor zovele en zo grote zaken moet zorgen. De goede en allerhoogste God geve dat u zo lang mogelijk ongedeerd blijft, omwille van uw vaderland en de uwen. Vaarwel, edele heer, en vergeef mij de vlekken, nederig gegroet door

uw toegewijde dienaar
Hendrik Bruno.

Den Haag, uit uw woning, 25 mei 1639.

5. Dat wil vermoedelijk zeggen, de vocale en de instrumentale muziek.

6. Ovidius.

7. Ovidius.

Nobiliss. Ampliss. Domine,
 D. Constantino Hizonis Toparche in Eulichum etc. Dom. nro clero
 tiff. S. P. D.

Precillustre Domine,

Quod mihi discipulus imperaveres, ut Methodi, quæ in formandis communibus
 Citharoni studeo utote rationem redderem, ^m de ut me ut fidem omnem
 quaestabo, praestiturus haud paulo magis cumulatè nisi me temporis opprimere
 vel angustia; nunc enim (et jam octava est et quod exierit) modo nuntiata
 hinc nuntiam ante nonam ~~discessurum~~, facis autem id laboris, tum officij casu
 tum quia a precipitissima humanitate vestra omnidirectionem expecto: ceterum
 iudicia vel æqua vel iniqua sibi estimans. Primum quidem non sicut
 Complut. tam ab octava ad usq. nonam barbito gratiam dare feliciter majoris
 dicit: Interca Ludovicus, quid? Licit. quod octavâ ipis tenella, lufu, ut
 sit, impensius dedito, dandum arbitror. Horas institutionis ad hunc dividimus
 modum. Daram primam Rudanis, alteram Thema ^{quod} dividant. Si quid autem ab
 hoc scripto fuerit temporis, Septentio ^{est} ego logo ^{est} dialis, et cum planto
 lignis, non horarum ^{est} sed partiarum, struere sibi, ut ita veritas vel
 esse, aut Barba, aut mavis, pudentes, compere, ut ne sit ^{est} honorem ^{est}
 um laboribus navi, in profudiam impingentes, et qui latet anguis in herba, prima
 ostendi se vident; quæ quidem, nisi omnia me fallunt omnes rationis, quia addo
 utilis, gratis est, maxima quæ, bene sibi agens, fallere nisi ^{est} danti
 dom inculcet, ne predictam sibi forte regent. Ceterum, adeo jam nunc
 munera navi sunt, ut confestim ipis, tametsi ne moriorum quidem dolus, subole,
 at Vag, Odipi magni, et vestigio omnes conturbant mihi ^{est} mras,
 et ignarum ^{est} pœcis à ^{est} aerebit. Et me lasos qui lignos ^{est}
 calcantur Achivos, tunc fortius, tunc etiam feliciori omne quam olim
 Laocoon illo troas, denuciant. Fraudè autem demonstrato, ut
 tati sua restituant, inpingo, quo praecipis Protodia appaerat. Thema
 est cum Constantinus scribit, ne Christiano, impostura illa conq. scabis ^{est}
 omnino destruat, exi rationem ut ne illa quidem ^{est} agat. Atq.
 ut ^{est} pœcis, anther ^{est} qui quid attulit ^{est} quon nãtura
 extremis conatris Scalyor, et miraculum hominis ^{est} pœcis
 Tevntarum ^{est} adqta, nunquam ^{est} in ^{est} agi
 nis, Thema ^{est} pœcis. Hora autem docema ^{est} pœcis. Unde ^{est}
 no non continis quæ data ^{est} pœcis, ^{est} Constantinus ^{est}
 instituit in ^{est}. Cum ^{est} dant ^{est} in ^{est}
 nitidè ^{est} occupantur. Christianus, qui jam ^{est} et manuum
 impetrantiam potest, Musicam ^{est} et colit; id quod Constantinus à ^{est}
 ante ^{est} facit. et ^{est} Grammaticam ^{est}. Nos in vi,
 geniosissimi ^{est} pœcis, majorè ^{est} voluptatè
 quàm ille ^{est}. ^{est} ^{est} ^{est} ^{est} in quo
 id quod ^{est} et ^{est} et ^{est} ^{est} ^{est}
 dum ^{est} ^{est}. Nunc ^{est} ^{est}

→ Hora quinta ab Philippum vocat, ut deambulatione, se cordem inscribit, vel
pisti se Musa ardent, indulgent. alios tirones, vel quocumq; domum debra
horas institutionis temporo, deo illo, qui in eis est agitante, mcalerint
passasso bicipiti titamus. Sed moros te nimis et in publica com,
moda pecco, cum tot festinas et tanta negotia folus. Devis Opt
Map. Ampl. tuam patriam tuam, quam delectissimam incoluimus, cony
voh. ~~et~~ nobilissimam Dominum, et ignosce libatis, humillimum salutat

at Anglatu. tua
delectatissimo
Henrico Dominum.

Hagd-Comitis
et arch. Angl. tua,
VIII Kal. Iulias,
1639.

Ac
Mijn Heer
Mijn Heer
Constantin Huygens
aan tot Lijdelim, Ho